

~~V.V.~~
V.V. 316

MEDEDEELINGEN

van wege het

NEDERLANDSCH ZENDELINGGENOOTSCHAP

Tijdschrift voor Zendingwetenschap

Onder Redactie van
Dr. A. M. BROUWER, Dr. J. W. GUNNING
en JOH. RAUWS.

Acht-en-Vijftigste Jaargang.

M. WYT & ZONEN, ROTTERDAM
Drukkers van het Nederlandsch Zendinggenootschap

1914

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1312 0336

Het verhaal van Pano Boelaan, in Sa'dansche tekst,

met vertaling en aantekeningen, uitgegeven door
A. A. van de Loosdrecht, Zending-Leeraar van
den Gereformeerden Zendingsbond te Rante Pao,
met hulp van Dr. N. Adriani.

Tot het uitgeven van het hiervolgende verhaal, hetwelk een mijner Sa'dansche jongens in staat was mij te leveren, besloot ik om de volgende redenen. Ik genoot n.l. het voorrecht, bij het onderzoek der taal der Sa'dan-Toradja's te worden voorgelicht door den welbekenden taalgeleerde van Midden-Celebes, Dr. N. Adriani, zijne uitgebreide kennis van de talen van Midden-Celebes, stelde mij in staat, om reeds zoo spoedig over het Sa'dansch iets mede te deelen.

Ik deed dit in de eerste plaats met het oog op mijn aanstaande collega's, die hierdoor in de gelegenheid zijn reeds vóór hunne komst in Indië eenige kennis der Sa'dansche taal op te doen. Tevens waren de enkele maanden van voorbereiding uitnemend geschikt om een en ander rustig te bewerken; is men eenmaal op het arbeidsveld, dan ontbreken in den aanvang veelal tijd en gelegenheid daartoe.

Een ieder zal dus begrijpen, dat men in het hier volgende veel meer het werk van Dr. Adriani dan van ondergeteekende te zien heeft; hem danken wij dan ook in het bijzonder voor zijne zoo gewaardeerde hulp.

Toena' Pano Boelaan.

Den baine keba'tang, sanganna
Pano Boelaan.

Den sangallo nalao medengen
tama pangala'. Natete saa, nasanga
batang kajoe. Sae lako to' oeloenna
te baine, nakoeami toe saa: „Koe-
ratoi-ko pole', koeamma'". Nakoe-
ami toe baine: „Da mocamma'na',
koepomoeane moroko. Iatoe baine

Verhaal van Pano Boelaan.

Er was eens eene vrouw, die
zwanger was, haar naam was Pano
Boelaan.

Op zekeren dag ging zij zure
vruchten zoeken in het bosch. Zij
liep over een slang, zij meende dat
het een boomstam was. Toen de
vrouw aan zijn kop was gekomen,
zeide de slang tot haar: „Ik heb je
weer gesnapt, ik zal je inslikken”.

malemo, nabaa saa, napalan-balimbing-kajoe.

Iatoe saa male bang daka' kande, la nakande sola baina.

Iatonna soele lako banoeanna toe saa, baanni kande toe baina, boeda doeka janan, gaang, rara', manik sola apa² senga' nabaanni. Iatobaine ganna'mo boelan kakanakanna, ta'kala nakianak.

Nasaemo toe saa, nakoea: „Janna moeane, koeamma', janna baine toe sia kocamma'i". Iatoe baina naammoe'i bang toe anakna. Sakasalle-sallena toe anakna, nasangaimi Panggalo'-golo'.

Iate Panggalo'-galo' male bang kiallo lako to manggaraga lembang. Oempepegaraga lembang dipapai la'bo', ditarampaki mataran. Iatonna nangkamo toe lembangna Panggalo'-galo', nabaami roko to' oeai.

Namale nalai toe indo'na sola jananna. Siappa' saa male ndaka' kande; iate Panggalo'-galo' sola ndo'na tamamo lembang, nama'-lembang.

Iate saa tonna soelemo daka' kande, natiromi toe baina ta'-demo; ta'kala natiromi tama tasik, natiromi toe lembangna Panggalo'-galo'.

Iate saa malemi tama tasik lalo' nala baina. Sai tama, nakoeami: „Koeratoiko pole' la-koeamma'." Nakoeami Panggalo'-galo': „Koeporai tongan". Nakoeami toe saa: „Eke, koebassani te lembang". Nakoeami toe Pang-

De vrouw zeide tot hem: „Ge moet mij niet inslikken, ik wil je gaarne trouwen". De vrouw nu ging heen, nam de slang mee en bracht hem in het hol van een boom.

De slang nu ging er maar op uit om eten te zoeken, dat om te eten met zijne vrouw. Als de slang terugkeerde naar zijn huis, bracht hij eten aan zijne vrouw en ook vele goederen, zooals gouden krissen, gouden staafjes, kralen en andere dingen bracht hij haar.

Toen de tijd der zwangerschap van de vrouw vol was, kreeg zij een kind. Toen de slang kwam, zeide hij: „als het een jongen is, slik ik hem in, als het een meisje is, slik ik het niet in". De vrouw nu verborg haar kind maar. Toen haar kind hoe langer hoe grooter werd, noemde zij het Panggalo'-galo'.

Panggalo'-galo' nu ging maar iederen dag naar scheepsbouwers. Hij liet een vaartuig maken met een dak van ijzer van een scherpen rand voorzien. Toen het vaartuig van Panggalo'-galo' gereed was, bracht hij het afwaarts naar het water. Nu ging hij zijne moeder halen en hare goederen. Het trof juist, dat de slang was gaan eten zoeken; Panggalo'-galo' en zijne moeder gingen nu in het vaartuig en voeren heen.

Toen de slang terug kwam van het eten zoeken, zag hij, dat zijne vrouw verdwenen was; daarop keek hij naar de zee en ontwaarde de prauw van Panggalo'-galo'.

Daarop begaf zich de slang naar de zee, om zijne vrouw te gaan halen. Aan zee gekomen ging hij er in en zeide:

„Ik heb je weer gesnapt, ik zal je inslikken". Panggalo'-galo' zeide tot hem:

galo'-galo': „Soempoe pole Soemandakkoe, oepoe' allokoë”.

Ta'kala nabassani saa telembang, tipa' talloe toe saa. Iatoo oeloenna lan lembang, nalai Panggalo'-galo', mendadi boelaanmo.

Iate Panggalo'-galo' ma'oelelenmo sola indo'na. Nakoeami Panggalo'-galo' lako indo'na:
„Oemba patoenna tondokmoe?
„Sidare'na banoeamoe?
„La koepapatoei lembang.
„La koepatoe'toeni orongan.”

Nakoeami indo'na:
„Tiroko kaloekoe ma'dandan,
„Kalosi ma'paran-paran.
„Amoepapatoei lembang',
„Moepatoe'toeni orongan”.

Ta'kala nasai lako te nanina kaloekoe sola kalosi, naporomi toe lembangna.

Nakoeami toe indo'na: „Lao-ko tekarangki do kaloekoe”. Iate anak malemi teka'² toe kaloekoe. Nakit-ta'mi indo'na Pano Boelaan, nakoeami: „Mindara ia to diong teka'² kaloekoena Pano Boelaan, soesi len deata, tiro pa'de poeangna, diroe'poekan pindan, ditessan is-song”.

Panggalo'-galo' soelemi roko lembangna, nakoeami lako ndo'na:
„Nasengkeina' taoe do, nakoea:

„Dat wil ik zeer gaarne”.

Toen zeide de slang: „Wacht, ik zal mij op het vaartuig werpen”.

Panggalo'-galo' zeide: „Dan is mijn uurtje gekomen en zijn mijne dagen ten einde”.

Toen de slang zich op de prauw geworpen had, viel de slang in drie stukken. Zijn kop viel in de prauw; Panggalo'-galo' nam hem op en hij werd van goud.

Nu zong Panggalo'-galo' een lied tot zijne moeder. Panggalo'-galo' zeide tot zijne moeder:

„Waar is de richting van uw dorp?
De plaats van uw huis?

Dan zal ik mijn prauw daarop

[richten,

Mijn drijfhout daar doen aan-

[landen”.

Daarop zeide zijne moeder:

„Kijk maar naar de kokospalmen,

[die op een rij staan,

De pinang-boomen, die in het

[gelid staan.

Daarop moet gij uwe prauw

[richten,

Uw drijfhout doen aanlanden”.

Toen hij kwam bij de plaats waar de kokos- en pinangpalmen waren, deed hij zijne prauw ophouden.

Toen zeide zijne moeder tot hem: „Ga eens voor ons klimmen in een kokospalm”. Daarop ging de jongen in een kokospalm klimmen. De moeder van Pano Boelaan zag hem en zeide tot hem: „Wie is het toch, die daar klimt in een kokospalm van Pano Boelaan, alsof hij een god ware, ziende dat de eigenares verdwenen is, en dat de schotels voor haar verbrijzeld zijn, en de rijstblokken stuk gemaakt zijn”.

Panggalo'-galo' keerde terug naar zijne prauw en zeide tot zijne moeder: „Iemand daar boven heeft

„Mindara to diong, soesi len deata, teka'² kaloekoena Pano Bolaan? tiro pa'de poeangna, diroe'poekan pindan, ditessean issong”.

Nasoea polemi toe anakna lao teka'² kalosi. Nakoeami toe taoe : „Torokossik bang to pia diong soesi len deata, tiro ta' de poeangna, diroe' poekan pindan, ditessean issong”.

Panggalo'-galo' soelemi roko lembangna, napokada polemo lako indo'na :

„Taoe do nakoea : Mindara pia to diong torokossik tongan, tiro pa' de poeangna, diroe'poekan pindan, ditessean issong”.

Iate Panggalo'-galo', nasoea indo'na, lao tambai nene'na. Sae langan, nakoeami lako nene'na :

„Male komi, ade', mai la-loo roko lembang ma'pangan”.

Ta'kala rampo roko lembang ma' pangami sola anakna. Iatoe Pano Boelaan naissan koemoea indo'na, pa iatoe indo'na, taepa naissani koemoea anakna toe nasolaan ma' pangan. Ta'kala nakoeami toe Pano Boelaan lako indo' na nakoea : „Den para' anakmi disanga Pano Boelaan, male nala dengen tama pangala', natae nasoele ?”

Nakoeami toe indo'na : „Io”.

mij berispt, zij zeide : Wie is dat toch daar, die, alsof hij een god ware, in een kokospalm van Pano Boelaan klimt, ziende dat de eigenares verdwenen is, dat de schotels voor haar verbrijzeld, de rijstblokken vernield zijn.”

Daarop beval zij weder haren zoon om in de pinangs te gaan klimmen. Toen zeide dezelfde persoon : „Die jongen daar is toch een ongezeggelijke, alsof hij een god ware, ziende dat de eigenares verdwenen is, dat de schotels voor haar verbrijzeld, de rijstblokken vernield zijn”.

Nu keerde Panggalo'-galo' tot het vaartuig terug en zeide weder tot zijne moeder :

„Iemand daar boven zegt : Wie is toch die jongen daar beneden, het is een echte ongezeggelijke, ziende dat de eigenares is verdwenen, dat voor haar de schotels verbrijzeld, de rijstblokken vernield zijn”.

Nu beval zijne moeder aan Panggalo'-galo' om zijne grootmoeder te gaan roepen. Toen hij boven gekomen was, zeide hij tot grootmoeder :

„U moet gaan, zegt moeder, benedenwaarts naar de prauw, om een pruimpje siri te genieten”.

Toen zij gekomen was aan de prauw, gebruikte zij een sirihruij met hare dochter. Pano Boelaan wist wel, dat het hare moeder was, maar hare moeder wist nog niet, dat het hare dochter was, die met haar te zamen sirihruijde. Daarop zeide Pano Boelaan tot hare moeder : „Heeft u nog niet een kind, zeide zij, genaamd Pano Boelaan, die zure vruchten is gaan halen in het woud en in het geheel niet is teruggekeerd ?”

Hare moeder zeide : „Ja”. Toen

Toemangi'mi toe indo'na ngkilalai toe anakna. Iatoe Pano Boelaan mamase-mase, ntiroi toe indo'na toemangi'. Nakoeami lako indo'na: „Naapari mitoemangi'-ra?” Nakoea: „Akoemo anakmi, sangangkoe Pano Boelaan, nate toe ampomi sanganna Panggalo'-galo'”.

Naoeleleanmi Pano Boelaan toe kapadeanna. Iatoe indo'na malemi nabaa toe anakna sola ampona.

Ta'kala nameraoek, sia mangata'.

Iate moanena Pano Boelaan nangkamo kebaine. Iate Pano Boelaan sola anakna man'pimodio banoeana indo'na. Oepoe'mo toena'na Pano Boelaan.

weende hare moeder bij de herinnering aan haar kind. Nu werd Pano Boelaan bewogen, ziende, dat hare moeder weende. Zij zeide tot hare moeder: „Waarom weent u toch?” Zij zeide: „Ik ben uwe dochter, mijn naam is Pano Boelaan, en hier is uw kleinzoon, zijn naam is Panggalo'-galo'”.

Toen vertelde Pano Boelaan, hoe zij verdwenen was. Daarop ging hare moeder heen en nam hare dochter en haren schoonzoon mede.

Daarop vierden zij het feest *meraok* en het feest *manganta'*.

De echtgenoot van Pano Boelaan was weder getrouwd. Pano Boelaan en haar zoon bleven wonen in het huis harer moeder.

Uit is het verhaal van Pano Boelaan.

Aanteekeningen.

Voor „verhaal” zijn mij drie woorden opgegeven. Het hier gebruikte *toena'*, heeft de afleidingen *ma'toena'*, „vertellen” en *pa'toena'*, „verteller”.

Pocama is waarschijnlijk omgezet uit *oepama*, 't welk uit het Boegineesch moet overgenomen zijn.

Het derde woord voor „vertelling” is *oelelean pare*, eene samenstelling van twee woorden. Het eerste, *oelelean*, heeft tot stam *lele*, „verbreed, verspreid”, van een gerucht, een naam, enz.; b.v. *lelemo sanganna*, „zijn naam is verspreid”. Verdere afleidingen zijn: *palele* (causatief), „doen rondgaan, rondbrengen, rondventen”, b.v. *napalele toe baloekanna*, „hij vent zijn koopwaar rond”; *lelei*, „rondgaan bij”, b.v. *male lelei to makaka la sirampoen*, „gaan rondzeggen bij de gezinshoofden, dat zij bijeenkomen”; *pa'lelean*, gezegd van iemand, die dan hier, dan daar zijn intrek neemt.

We mogen dus *oelelean* weergeven met „overlevering”.

Pare is „rijst te velde”; de benaming *oelelean pare* beteekent dus „rijstverhaal”, dat is: verhaal zooals het tijdens den rijstooft wordt gedaan. De rijstooft is n.l. de tijd,

waarop steeds groote verzamelingen menschen bijeen zijn, die zich dan 's avonds en 's nachts vermaken met het voordragen en aanhooren van vertellingen.

Bij de Bare'e-sprekende Toradja's is de oogsttijd zelfs de eenige tijd, waarop het vertellen geoorloofd is (zie: De Bare'e-sprekende Toradja's, Deel II bl. 285 v.v.). Dit is echter bij de To Sa'dan niet het geval; het is echter mogelijk, dat de benaming *oelelean pare* er op wijst, dat ook bij de To Sa'dan het vertellen vroeger tot den oogsttijd is beperkt geweest.

De eigennaam *Pano Boelaan* is te vertalen met: „de goudvlekkige”. *Pano* (Maleisch *panaoe*) is de naam van het gedeeltelijk albinisme, dat zich op de huid van sommige Inlanders vertoont. Van dit woord is afgeleid *panoan*, „met deze ziekte behept”; v.g.l. *koelian*, „met rheumatiek (*koele*) behept”; *golenan*, „met melaatschheid (*golen*) behept”; *bolokan*, „snotterig” (*bolok*, snot); *kelean*, „schurftig” (*kele*, schurft); *re'pesan*, „lichte huidziekte” (*re'pe*, eczema); *sisikan*, „met schubziekte” (*sisik*, schub); *boeraoekan*, „met keelziekte” (*boeraoek*, keelpijn); *boendangan*, „puistig” (*boendang*, puist); *bedokan*, „met neuskanker” (*bedok*, neuskanker).

Boelaan (een andere, dialectische vorm luidt *boelawan*) beteekent „goud”. De naam der vrouw, die de heldin van dit verhaal zal blijken te zijn, is dus in vertaling aldus te omschrijven: „wier huidvlekken als goud zijn”.

Den, „zijn”; *kadenanna*, „zooals het is, zooals ze zijn, al naar er is, al naar het valt, als er maar iets is”; b.v. *kadenanna octan dialli*, „wat er maar is aan groenten, worde gekocht” (koop maar aan groenten, wat ge vindt). Waar wij het werkwoord „hebben” gebruiken, zegt het Sa'dansch dikwijls *den*: b.v. *den kolvingkoe*, „ik heb een vaartuig” (woordelijk: er is een vaartuig van mij).

Baine (Sangireesch *bawine*), „vrouw”. Het Sa'dansch werpt de *w* in het algemeen uit, zooals in dit voorbeeld te zien is en ook in het reeds genoemde *boelaan*; *baa*, „brengen”, Mal. *barwa*; *saa*, „slang”, dialectisch *sawa*; *sai*, „aankomen”, Bare'e *sawi*; *menaa*, „ademen”, Mal. *njawa*.

Met de *j* is hetzelfde 't geval; b.v. *baan*, „parkiet”, dialectisch, *bajan*; *maang*, „kolf van den suikerpalm”, dialectisch *majang*; *gaang*, „gouden kris”, dialectisch *gajang*.

Keba'tang is *ba'tang*, „buik”, met het voorvoegsel *ke*, dat in het algemeen aanduidt: „hebbende, bezittende, voorzien van, wat het grondwoord aangeeft”, b.v. *oema keocai*, „bewaterd rijstveld”; *kita taoe kemata, keocloe, keillong, kepoedock, ketalinga, kelima, kepopo, keare*, „wij menschen hebben oogen, een hoofd, een neus, een mond, ooren, handen, wangen, een kin”. *Ke'batang*, „zwanger”, beteekent dus woordelijk „met een buik”.

Sanganna is *sanga*, „naam”, met het achtervoegsel van het bezittelijk voornaamwoord 3° pers. *na*.

Sanganna, „haar naam”, is hier met dubbele *n* geschreven, omdat de klemtoon valt op de voorlaatste lettergreep van het samengestelde woord, waardoor de *n* van *na* dubbel wordt uitgesproken.

Sangallo, „een dag”, van het grondwoord *allo*, „zon, dag”, met het eenheidsvoorvoegsel *sa* en een nasalen tusschenklank. Woorden met dit voorvoegsel samengesteld, hebben de beteekenis van maatwoorden; b.v. *sanglampā*, „ééne geleding lang”; *sangtondok*, „een dorp vol”; *sangtampang*, „een vak van een bevoeid rijstveld”; *sangbakoe*, „een mand vol”; *sangpalipoe*, „een vat vol”; *sangbanoea*, „een huis vol”. Tusschen de *ng* van *sang* en een volgenden medeklinker wordt een vluchtige klinker gehoord, die hier niet geschreven is.

Nalao, stam *lao*, (het zelfde woord als *lako*, „gaande naar”) „gaan”.

Na- is het voorvoegsel van den derden persoon enkel- en meervoud, gevoegd voor werkwoordstammen om er een vervoegd werkwoord van te maken. Verdere voorbeelden komen in overvloed voor in den tekst.

Medengen; de stam van dit woord is *dengen*, de naam van een boom met groote, harde, ovale bladeren, welker gele vruchten in talloze afdeelingen zijn verdeeld; zij bevatten een scherp zuur en worden gaarne gegeten. Het voorvoegsel *me-* beteekent hier „zoeken naar, uitgaan op”. Andere voorbeelden zijn: *mekajoe*, „hout halen”; *meocai*, „water halen”; *meoetan*, „groenten halen”; *melangsa'*, „langsat halen”; *medoerian*, „doerian halen”.

Tama (Boegineesch *oetama*), „naar binnen, binnengaan”; zoowel voortzetsel als werkwoord.

Pangala', „zwaar bosch, oerwoud”.

Natete, stam *tete*, „brug”; *natete*, „zij liep er over, zooals men over eene brug loopt”.

Saa, „slang”; zie het boven bij *baine* gezegde.

Nasanga, „zij noemde hem”, d.w.z. in haar hart noemde zij hem een boomstam, zij dacht dat het een boomstam was.

To', „plaats waar iets is”, proclitisch gevoegd voor het woord, waar het bij hoort; b.v. *to' oeloena*, „waar zijn hoofd was”.

Te baine; *te* is aanwijzend voornaamwoord van den 1^{en} pers., proclitisch gevoegd voor het woord, dat het bepaalt.

Nakocami, stam *koca*, „zeggen”, met voorvoegsel 3° pers. enkv. en enclitisch achtergevoegd *mo*. Immers *mi* is ontstaan uit *-mo + i*, waarin *i* het pers. v.n.woord is. Moeilijk valt het uit te maken in welken naamval dit staat; beschouwt men het als 1^{en} naamval, dan is het pleonastisch gebruikt, daar reeds *na-* het onderwerp aanwijst; als vierden naamval kan men 't ook niet beschouwen, daar *koca*, „zeggen”, geen vierden naamval regeert van den persoon, tot wien iets gezegd wordt. Ook kan het niet slaan op den inhoud van het gezegde, daar die nog volgt. Het zal dus als een pleonastisch gebruikten 3^{en} pers., 1° naamval moeten beschouwd worden. *Mo*, dat met *i* tot *mi* is samengetrokken, is hier geheel synoniem met het Maleische-*lah*. *Nakocami*, is dus woordelijk overgezet: „zij, ze zeide”.

Toe, aanwijzend v.n.woord van den 2^{en} pers. en 3^{en} pers. „die, dat”; hier is het niet meer dan een bepalend lidwoord.

Koeratoi ko pole, kocamma'. Deze zin keert telkens in de verhalen terug, wanneer iemand door een ander betrap wordt. „Ik betrap je weer, ik zal je inslikken”.

Koeratoi, bestaat uit den stam *rato*, met het voorvoegsel *koe*, 1° pers. enkv. en het richtingaanduidende achtervoegsel *i*, dat hier geheel de functie van een voorzetsel heeft.

Ko is de korte vorm van het pers. v.n.woord 2^{en} pers. enkv., hier vierden naamval.

Pole beteekent, „nog eens”, en *kocamma'* is een vervoegde vorm, 1° pers. enk. van den stam *amma'*, „inslikken”.

Da mocamma'na', „gij moet mij niet inslikken”. In deze woorden is *da* het vetatieve of prohibitieve partikel, dat steeds met een vervoegden vorm (*verbum finitum*) wordt verbonden.

Mocamma' is de 2° pers. naast het boven genoemde *kocamma'*; de overige personen luiden:

3 ^o enk.	<i>naamma'</i> .
1 ^o meerv. inclusief	<i>taamma'</i> .
1 ^o „ exclusief	<i>kiamma'</i> .
2 ^o meerv.	<i>miamma'</i> .
3 ^o „	<i>naamma'</i> .

Het achter *mocamma'* gevoegde *na'* is de korte vorm van den 1^{en} pers. enkv.; v.g.l. Boegineesch *-a'*, Makassaarsch *-a'*, Napoesch *-na*. en het Makass. *inakke*, „ik'”.

Hier is *na'* vierde naamval, *mocamma'na'*, „gij slikt mij in”. Bij een intransitief werkwoord is het echter 1° naamval, b.v. *laona'*, „ik ga”. De korte (enclitische) vormen der pers. v.n.woorden geef ik hier onder in tabel, gevoegd achter het w.w. *morai*, „willen”.

Enkelv. 1	<i>moraina'</i> ,	„ik wil”
» 2	<i>moraiko</i> ,	„gij wilt”
» 3	<i>morai</i> ,	„hij wil”
Meerv. 1 incl.	<i>moraiki'</i> ,	„wij willen”
» 1 excl.	<i>moraikan</i> ,	„wij willen”
» 2	<i>moraikomi</i> ,	„gijlieden wilt”
» 3	<i>morai</i> ,	„zij willen”

Zoals men ziet, heeft de derde persoon geen voornaamwoord. In het Napoesch is dit evenzoo; zie Meded. Ned. Zend. Gen., Jaarg. 1911, blz. 391.

Met een transitief werkwoord, waar de korte vormen dus in den 4^{en} naamval staan, geschiedt de achtervoeging op geheel dezelfde wijze, b.v.:

<i>kocamma'ko</i> ,	„ik slik je op”
<i>mocamma'na'</i> ,	„gij glijkt mij op”
<i>kocamma'</i> ,	„ik slik hem, haar, het op”
<i>naamma'ki'</i> ,	„hij slikt ons allen op”
<i>miamma'kan</i> ,	„gijlieden slikt ons op”
<i>kocamma'komi</i> ,	„ik slik ulieden op”
<i>naamma'</i>	„hij slikt hen op”

Koepomoeane, „ik neem tot man”. Dit is een vervoegde vorm van het deelwoord *momoeane*, „een man hebben, krijgen, nemen”; wanneer de pronomina praefixa worden voorgevoegd, neemt het deelwoord den vorm met *p* aan, dus: *momocane* wordt *pomocane* (nomen verbale).

Moro is een modaal partikel, dat hier tusschen het werkwoord en zijn object in staat; het zet het werkwoord in den voluntatief. De vrouw verklaart n.l. bereid te zijn de slang tot man te nemen. De woorden *koepomocane—moro—ko*, zijn dus weer te geven met: „ik wil je wel tot man nemen, ik ben bereid je tot man te nemen”.

Iatoo, volledige vorm van het reeds boven besproken *toe*.

Malemo, „zij ging”, bestaat uit *male*, „gaan”, en het enclitische *mo*, dat reeds boven bij de bespreking van den vorm *nakocami* is genoemd. Evenals het Maleische *lah*, heeft *mo* de functie het predicat aan te wijzen, soms ook den verleden tijd uit te drukken.

Napalan - balimbing - kajoe, „zij stopte hem in de holte van een boom”. Het wortelwoord *lan*, dat ook de wortel is van het Maleische *dalam* en zijne verwanten, kan gevoegd worden voor elk zelfstandig naamwoord, dat eene bergplaats aanduidt, en deze samenstelling kan door voorvoeging van het causatieve *pa-* en een pronomen praefixum gemaakt worden tot een werkwoord, 't welk beteekent, iets in de door het grondwoord genoemde bergplaats stoppen.

Voorbeelden zijn: *koepalan - batoctoe*, „ik leg, stop het in de kast”; *moepalan - patti*, „gij legt het in de kist”; *napalan - banoea*, „hij legt het in het huis”; *kipalan - taroengko*, „wij stoppen hem in de gevangenis”; *tapalan - soeke*, „wij (inclusief) stoppen het in den doos”; *mipalan - koerin*, „gijlieden legt het in den pot”; *napalan - balle'*, „zij leggen het in een blik”.

Bang, „slechts”, een enclitisch gebruikt voegwoordje.

Daka', „zoeken”, staat hier voor *ndaka'* of *oendaka'*, en is dus feitelijk een vorm met het infix *-oem-*, dat ook dikwijls optreedt als voorvoegsel, maar daarbij zijn *oe*-klank wel verliest, zoodat het tot een enkele nasaal afslijt. De nasaal van *daka'* is hier waarschijnlijk weggevallen achter de *n* van *bang*.

Kande, „spijs, voedsel”, in de meest algemeene beteekenis. *Koemande*, „eten”, van menschen en dieren; *ma'kande*, beteekent in de 1° plaats: „eten hebben, voorraad van spijs bezitten”; vervolgens wordt het ook gezegd van dieren, die in een bebouwd veld dringen en aldaar den aanplant opvreten, b.v. *tedong ma'kande koetiro dio lalan ina'*, „ik zag op den weg buffels, die den aanplant opvraten”.

Pa'kande, „iemand, die veel eet”, „vraat”.

Kandean, „eetschotel, etensbord, eetgerei, blad of wat ook, waaruit men eet”. *Pa'kadean*, „vleeschspijs”, dierlijke toespijs bij de rijst; *kinande*, „spijs eten, die reeds is toebereid”; *dikande*, „gegeten worden”; *kandei*, „opeten, iets eten”; b.v. *bai toe nakandei to sallang*, „varkensvleesch wordt niet door de Mohammedanen gegeten”.

Sola, als zelfst. n.w. „makker, medgezel, kameraad”, als voegwoord, „met, te zamen met”.

Tonna, „de tijd waarop, het tijdstip”; *tonna delona*, „in den ouden tijd, vroeger”.

Soele, „terugkeeren”.

Baanni bestaat uit den stam *baa*, het achtervoegsel *an* en het achtergevoegde voornaamwoord *i*, dat hier waarschijnlijk slaat op dengene, aan wien het eten gebracht wordt. Het achtervoegsel *-an* wijst zonder twijfel op de vrouw, aan wie het eten gebracht wordt.

Boeda, „veel”.

Doeka, een voegwoord, dat den nadruk legt op het voorafgaande woord. In beteekenis is het zooveel als Maleisch *djoega*; wellicht is het ook hetzelfde woord.

Janan, „goederen, bezittingen”.

Gaang is een sierkris met gouden handvat en scheede, slechts als pronkwapen gebruikt, als men fraai gekleed is; de gewone kris heet *tobok*. *Gaang* staat voor *gajang* (Boegin. *gadjang*, Makass. *gajang*), dat ook nog dialectisch in het Sa'dansch voorkomt. De nieuwere taal werpt bijna overal de *j* tusschen twee klinkers weg.

Rara', een halssieraad, dat uit langwerpige gouden staafjes schijnt te bestaan.

Mannik (Maleisch *manik - manik*), „kralen”.

Senga', „ander, anders”; *senga'na*, „anders dan”; *senga'nari te*, „anders dan dit”.

Ganna'mo, „reeds voltallig, reeds vol”, bestaat uit *ganna'* (Mal. *genap*) en *mo*, reeds boven besproken.

Boelan, „maan, maand”.

Kakianakanna, „haar baren”, bestaat uit *kianak*, met het voorvoegsel *ka-* en het achtervoegsel *an + na*; dit laatste is het bezittelijk voorn.w. van den 3^{en} pers. enkv. *Ka—an* maakt hier het secundaire grondwoord *kianak*, „baren”, tot

een abstractum, „het baren”, en met *-na*, „haar baren”. De beteekenis van samenstellingen met *ka—an* is thans veelal die van abstracta, maar de oorspronkelijke is, evenals in het Maleisch, die van „getroffen door, blootgesteld aan, overvallen door, aangedaan met”. Voorbeelden: *kaoeranan*, „blootgesteld aan den regen” (*oeran*); *kaalloan*, „blootgesteld aan de zon” (*allo*); *kasiangan*, „door het daglicht (*siang*) beschenen”. Dikwijls wordt ook een vorm met het voorvoegsel *ma-* nog weder van *ka—an* voorzien, b.v. *kamadinginan*, „aan de koude blootgesteld”; *kamalassocan*, „aan de hitte blootgesteld”.

Den overgang tot de abstracte beteekenis vindt men in vormen als *kalossoranna*, „de slijkerigheid”, dat gedeelte (van den bodem), waar slijk (*losso'*) is; abstract is de beteekenis in *kabagaan*, „domheid”, oorspronkelijk wel: „met domheid aangedaan”.

Ta'kala, „toen, vervolgens, daarna”, verbindend voegwoord.

Nakianak, „zij (*na-*) baarde”. De stam is *anak*, „kind”; het voorvoegsel *ki-*, een oudere vorm van *ke-*, duidt het bezitten of verkrijgen aan. Andere voorbeelden zijn: *kiampo*, „kleinkinderen hebben”; *kiallo*, „dagelijks”. De voorbeelden zijn schaars, want *ki-* is grootendeels in *ke-* overgegaan, dat zeer veel voorkomt tot vorming van bezittelijke adjectieven.

Janna, „indien”, voorwaardelijk voegwoord.

Tae sia, „in 't geheel niet”, versterking der ontkenning *tae*.

Naammoe'i, „zij bedekte hem”; 't woord bestaat uit het voorvoegsel *na-*, dat het onderwerp aanduidt, den verbaalstam *ammoe'*, „overdekken”, en het voornaamwoord 3de pers. *i*, dat hier 't voorwerp aanduidt.

Sakasalle - sallena, „hoe langer hoe grooter”, met het voorvoegsel *sa-* en het achtervoegsel *-na*, gevormd van het herhaalde woord *kasalle*, „groot”. Andere voorbeelden van deze vormen zijn:

sabitti' - bitti', „hoe langer hoe kleiner”;

samalompo - lompona, „hoe langer hoe dikker”;

samadokko' - dokko'na, „hoe langer hoe magerder”;

samandalan - dalanna, „hoe langer hoe dieper”;

sakalando - landona, „hoe langer hoe hooger”.

Nasangaimi, „zij benoemde hem, zij noemde hem met”.

De stam, *sanga* (naam), is hier eerst voorzien van het

voorvoegsel *na-*, dat het onderwerp aanduidt, vervolgens met het achtervoegsel *-i*, dat de betrekking tot het indirecte object aanduidt en daarna met het enclitische *-mo*, dat met de *-i*, die het indirecte object aanwijst, tot *-mi* is samengetrokken; zie boven.

Mangaraga, deelwoordsvorm van den stam *garaga*, „maken”.

Lembang, „vaartuig, prauw” (v.g.l. Makass. *limbang*, „oversteken, overvaren”).

Oempepegaraga, „laten maken, bevelen te maken”, is het causatief van het bovengenoemde *garaga*. Het causale praefix is *pe-*; het is hier herhaald, doch inplaats van deze herhaling komt ook *po-pe-* voor. *Oempopegaraga* is hetzelfde als *oempepegaraga*. *Oem* is het bekende infix, hier praefix, dat in dit geval den deelwoordsvorm aanduidt. Waar een proclitisch woord nog voor dit *oem* komt te staan, valt *oe* dikwijls weg, b.v. *lampepegaraga* of *laoempepegaraga*, „wil of zal laten maken”; *oempopelelling tallang*, „bamboe laten afkappen”.

Dipapai, „werd van een dak voorzien”. Stam *papa*, „dakbedekking”. Het voorvoegsel *di-* wijst den passieven vorm aan, het achtervoegsel *-i* geeft de betrekking tot het voorafgaande *lembang* aan; deze *i* is weer te geven met ons *be-* in „werd bedekt”. Met het volgende *la'bo'*, „ijzer”, vormt *dipapai* eene samenstelling, n.l. *papa la'bo'*, „ijzeren dakbedekking”. Eigenlijk behoorde *i* achter de heele uitdrukking te staan, gelijk *di-* er voor staat.

Ditarampaki mataran, „van scherpe randen voorzien”. Dit is juist zulk eene samenstelling als de zoo even besprokene. Feitelijk is de uitdrukking: *tarampak mataran*, „scherpe rand”, met *di-* er voor en *i* er achter, dus „scherp berand”.

Nangka, „voltooid, gereed, af, op, uit”; *nangkapa*, woordelijk: „(t dagwerk) is afgelopen”, eene uitdrukking voor: „t loopt tegen den nacht”. Gelijk met *nangka* staat *mangka*.

Lembangna Panggalo'-galo', „het vaartuig van *Panggalo'-galo'*, is een genitief, gevormd door achtervoeging van het pronomen suffixum 3de persoon enkelv. aan het bepaalde woord. Deze wijze van genitief-vorming is in het Sa'dansch lang niet zoo algemeen als b.v. in het Boegin. en in 't Javaansch. Toch komt zij veel voor. In den loop van het verhaal zal men meerdere voorbeelden aantreffen.

Nabaami, „hij bracht haar” (de prauw).

Rokko, „naar beneden, afdalende”.

Naalai, „hij haalde ze”.

Siappa', „treffen, bereiken”; *siappa'* beteekent dus: „het trof zoo dat, de samenloop was aldus dat”.

Ndaka, „zoeken”; stam *daka'*, met nasaal praefix, de aanduiding van het deelwoord.

Tama (Boegin. *oetama*, Makass. *antama*), „binnengaan”.

Tama-lembang, „aan boord van een vaartuig gaan”.

Nama'lembang, „zij voeren heen”, bestaat uit het voorn.w. 3de pers. *na-*, hier meervoudig te nemen, en den stam *lembang*, „vaartuig”, met het voorvoegsel *ma'*, „een vaartuig gebruiken”.

Natiromi, „hij keek naar haar”, van den stam *tiro*, „kijken”, nevens *kitta*, „zien”. In het Boegin. en het Bare'e is *tiro* „uit de hoogte (b.v. een venster) neerzien op iets”. In het Sa'dansch is dit niet het geval.

Ta'de, „verdwenen”.

Tama, „naar, in de richting van”, hier als voorzetsel gebruikt, terwijl het als werkwoord „ingaan, binnengaan” beduidt (zie boven).

La-loo, „willende gaan”. Het proclitische *la-*, dat gezindheid of voornemen uitdrukt, is waarschijnlijk wel indentisch met Bare'e *da-*, Maleisch *hëndak*, (*ndak*). *Loo*, „gaan, heengaan”.

Tama, beteekent hier: „de zee ingaan”.

Tongan (Boegin. *tongeng*), „zeker, echt, waar”, ook als bijwoord gebruikt: „in waarheid, echt”.

Eke, een waarschuwend tusschenwerpsel, „wacht maar, pas op”.

Koebassani, „ik werp mij op” (de prauw). De stam van dit woord is *bassan*, „zich werpen op”; *-i* is hier waarschijnlijk het achtervoegsel, dat, evenals een voorzetsel in onze taal, het werkwoord in betrekking stelt tot zijn indirect voorwerp.

Soempoe pole soemandakkoe, oepoe' allokoe; deze woorden vormen een vaste uitdrukking, die dikwijls in de verhalen terugkeert, wanneer iemand zeggen wil, dat dit of dat zijn dood zal zijn. De woorden zijn te vertalen met: „onvermijdelijk is mijn stervensuur gekomen, mijne dagen zijn ten einde”. *Soempoe* beteekent woordelijk „gestuit, zonder uitweg”, b.v.

van een vaarttuig, dat in een blinde kreek is geraakt. Het is hier bijwoordelijk gebruikt en daarom met „onontkoombaar” vertaald.

Soemandak, het door het noodlot bepaalde stervensuur; dit woord bevat het infix *-oem-*. De stam *sandak* beteekent „beproeven”; b.v. *ocai disandak*, „het water wordt gepeld”. Het beeld is dus dat van den levensduur, die gemeten en afgemast bevonden wordt. De voorstelling van den levensduur bij de *To Sa'dan* is, dat *Pocang matoca* (woordelijk „de Oude Heer”) de levensdraden in handen houdt, zoodat wij blijven leven, zolang hij die nog niet loslaat. Men zegt: *Janna manda'pa toke'ta do Pocang Matoca, taepé tamate*, „indien wij nog blijven hangen bij den Oppergod, sterven wij nog niet”.

Oepoe', „geëindigd”.

Tipa', „verdeeld, in stukken”, zooals iets dat valt of breekt. Met een telwoord samengesteld, beteekent het „gebroken in stukken”.

De beide versjes, die nu volgen, zijn in dezelfde maat, n.l. van vier regels, die elk vier trocheïsche voeten hebben. Rijm is alleen op te merken van de klinkers der laatste lettergrepen bij elk regelpaar. De laatste regel van het 1^e versje en de 1^e van het tweede versje bevatten een lettergreep te veel, die waarschijnlijk bij het zingen dezer liedjes wordt ingeslikt. Verder is op te merken, dat van ieder regelpaar, de tweede regel in beteekenis parallel loopt met den eersten.

Patoe, „richting”, waarin iets is gelegen.

Tondok, „dorp”, eigenlijk „omheining”, dus „omheind of versterkt dorp”.

Sidare is waarschijnlijk een wederkeerige vorm van *dare*, dat wellicht synoniem is met het Maleische *kampung*.

Koepapatoei is een causatieve vorm van den reeds boven genoemden stam *patoe*, met het achtervoegsel *-i*.

Koepatoe'toeni is het parallelwoord van *koepapatoei*. De stam is *toe'toen*, „richting”, waarin men stuurt of gaat.

Orongan, beteekent woordelijk „drijfhout”; b.v. een stuk hout waaraan men zich vasthoudt om niet te zinken. Hier is het 't wisselwoord van *lembang*, „vaarttuig”. De stam is *orong*, vanwaar ook *norong*, „zwemmen”.

Dandan, „rij”, *ma'danden*, „op een rij staande”. *Kalosi*, „pinang”, is hier het parallelwoord van *kaloekoe*, „kokos”.

Ma'paran-paran is het parallelwoord van *ma'dandan*.

Ammoepapatoei; hierin wordt *am-* voor *moe* als een voorslag verklaard. Of dit juist is, dan of wij hier met een modale partikel te doen hebben, is nog niet duidelijk.

Nani, „plaats”; *nanina kaloekoe*, „de plaats waar de kokosboomen staan”.

Napatoromi, „hij deed haar ophouden”, n.l. de prauw. De stam *toro* is in het Bare'e als uitroep gebruikelijk om de buffels te doen ophouden. *Toro* beteekent in die taal ook „gestold”, b.v. van buffelvet of olie. De beteekenis is dus „stil, in rust”; *pa* is een causatief voorvoegsel. Voorbeelden van het gebruik van *toro* zijn nog: *tatoropa*, woordelijk: „laat ons nog wat wachten”, uitnoodiging aan voorbijgangers om te blijven overnachten; *tae natoro ma'pangan*, „hij blijft niet sirih pruimen”. *Tekarangki*, „beklim voor ons allen”. De stam van dit woord is *teka'*, „boomklimmen”; *meteka'teka'*, „in een boom trachten te klimmen”; *pa'tekaran bangko*, „een liefhebber van klimmen op de banken”.

Een ander voorbeeld van de conatieve (pogende) beteekenis van de deelwoorden met *me-* en herhaalden stam is *melada'lada' sake daran*, „pogingen doen om paard te rijden”.

Tekarangki' is *teka'* met het achtervoegsel *-an*, waarbij tusschen den stam en het suffix een *r*-klank tevoorschijn komt, die wellicht vroeger tot den stam heeft behoord. Het achtervoegsel *-an* heeft hier de beteekenis „ten behoeve van, ten voordeele van”. *Ki'* is de korte vorm van *kita*. Een bevel of verzoek om iets te doen wordt dikwijls verzacht, doordat degene, van wien het bevel uitgaat, de voorstelling geeft, dat de zaak geschiedt in aller belang, dus ook in dat van dengene, die het bevel moet uitvoeren; b.v. *alliangki' manock*, „koop voor ons kippen”; *palakocangki' pangan*, „ga voor ons sirihpruim-benodigheden halen”.

Nakittami indo'na Pano Boelaan, „zij zag hem, de moeder van Pano Boelaan”.

Mindara, „wie toch, wie wel”, bestaat uit het vragende voorn.woord *minda*, „wie”, en het enclitische *ra*, „toch, wel”; *apara*, „wat wel, wat toch”; *apara te*, „wat is dit toch”.

Soesi len deata, „gelijk een god”, d.w.z. als iemand, die

zich aan geen mensch behoeft te storen; *soesi*, „gelijk, evenals”; *len*, „aldoor, altoos”, hier te zamen met *soesi*, „gelijk aldoor de gewoonte is of gelijk men dat altoos vindt”; *deata*, „god, geest” (uit het Boegin. overgenomen), in eene andere uitspraak *dewata*.

Tiro pa' de poeangna, diroe' poekan pindan, ditiesean issong, „ziende, dat de eigenares (van de kokosboomen) er niet meer is en dat reeds het aardewerk voor haar is verbrijzeld en de rijstblokken stukgeslagen”; *diroe' poekan pindan*, „voor haar worden (zijn) de borden en schotels verbrijzeld”; *roe' poek* beteekent iets verbrijzelen door er een ander voorwerp op te laten vallen; *ditiesean issong* „de rijstblokken zijn (worden) voor haar stukgeslagen”. Dit gebruik heeft ten doel rouw te betoonen; de doode behoudt zijn recht op zijn eigendom, daarom wordt dit vernield, d.w.z. dood gemaakt, zoodat hij het in de Onderwereld weder kan gebruiken en niemand der op aarde achtergeblevenen het zich kan toeëigenen.

Nasengkeina', „zij is boos op mij”. De stam van dit woord is *sengke*, „boos”. (Bare'e idem).

Taoe do, „het mensch boven”, zij die boven woont.

Nasoea, „zij beval, zij zond”; *to disoea*, „een afgezondene, een uitgezondene”.

Torokossik, „on gezeggelijk, ongehoorzaam”. Dit woord is afgeleid van den stam *kossik*, 't welk de benaming is van een waterdiertje met stekelige vinnen aan 't onderlijf. Het voorvoegsel *toro* is hetzelfde als het praefix, dat in de verwante talen wordt teruggevonden in de vormen *tara, taroe, tali, tari*. Het heeft in het algemeen eene beteekenis, die is weer te geven met ons achtervoegsel -aard, -erd. Behalve dit *torokossik* kennen wij nog *torogegen*, „tegenspreker”.

To pia, „jongen, jongeling”, ook wel alleen *pia*.

Napokada, „hij zeide”; de stam van dit woord is *kada*, v.g.l. Mal. *kata* en Boegin. (*k*)*ada*. Het stamwoord *kada* beteekent „woord, gezegde”. Tot het maken van de werkwoordsvormen wordt steeds de secundaire vorm *pokada* gebruikt.

Tambai nene'na, „zijne grootmoeder roepen”. De stam *tamba*, van waar *metamba*, beteekent „roepen”; *sitambaan*, „elkander roepen”; *petambaan*, „een liefhebber van roepen”.

Tambai heeft het achtervoegsel *i*, dat hier den naamval aanduidt, waarin *nene'na* staat, dus de betrekking tusschen *tamba* en zijn indirect object aangeeft. De stam *tamba* luidt in het Minahassisch *tawa'*, *towa'*.

Sae langan, „boven gekomen”; *langan* is bijwoord van richting, „naar boven, omhoog”. Evenals het reeds vroeger genoemde *lan*, „in, binnen”, kan *langan* met voorgevoegd *pa-* (causatief) en weder daarvoor gevoegd pronomen personale werkwoorden vormen, die beteekenen „stoppen boven in —”; b.v. *napalangan-illongna*, „hij stopte hem boven in zijn neus”; *boka koepalangan-oeloengkoë*, „ik zalf mijn hoofd met klapperolie”; *napalangan-palempengna*, „hij zette het boven op zijn schouder”.

Ade', een stopwoordje, zooveel als „zegt-hij, zegt-ze, zeggen-ze”, waarmee men aanduidt, dat men de woorden van een ander overbrengt.

Ma'pangan, „sirih, met toebehooren, pruimen”; *ma'pangan* (causatief), „doen pruimen, te pruimen geven, sirih met toebehooren aanbieden”. De stam *pangan* beteekent „sirih met het noodige erbij”. *Pangan* is afgeleid van het grondwoord *kan*, „eten”; de intensieve vorm van *kan* is *ngan*; *pa* is een voorvoegsel. De eigenlijke beteekenis is dus wel „kauwsel”.

Naissan, „zij weet het”, stam *issan* (Boegin. *issèng*, Bare'e *intjani*).

Koemoea, een *-oem-* vorm van den stam *koea*, „zeggen”, die geheel tot voegwoord is geworden en weer te geven is met ons „dat”, wanneer men iemands woorden indirect aanhaalt. Ook wordt *koemoea* gebruikt, wanneer men den inhoud van iemands gedachten of weten weergeeft, zooals hier: *naissan koemoea indo'na*, „zij wist, dat het hare moeder was”; *pa iatoe indo'na taepa naissanni koemoea anakna*, „maar hare moeder wist nog niet, dat het haar kind was”; woordelijk: „kende haar nog niet, dat zij haar kind was”.

Nasolaan ma'pangan, „zij verrichtten gezamenlijk het sirih-pruimen”. De stam is *sola*, „makker gezelschap”, als verbindend voegwoord „en, met”.

Den para anakmi? „is er nog niet een kind van u?”

Natae nasoële, „zij kwam niet terug”; men ziet hier zowel voor *tæ*, „niet”, als voor *soële*, „terugkeeren”, het

v.n.woord van den 3^{en} pers. enk. geplaatst, waardoor *tae* tot een verbaal woord wordt gemaakt, in beteekenis, „niet plaats hebben, niet geschieden”, zoodat er woordelijk staat: „het geschiedde niet, dat zij terugkeerde”. Dit is nadrukkelijker gezegd, dan enkel *tae nasoele*; men dient dus te vertalen: „zij keerde in 't geheel niet terug”.

Toemangi'mi, „zij weende”. *Toemangi'* is met het infix *-oem-* gevormd van den stam *tangi'*, Mal. *tangis*; voorbeelden: *apa moctangi'*, „waarom huilt gij?” *Patangisan*, „huilebalg”; *patoemangi' taoe*, „een ander doen huilen”; *iko mpatoemangi' toe pia*, „gij maakt dien jongen aan 't huilen”.

Ngkilalai, „met weemoed denken aan”; *kilalai meloi*, „denk er goed aan, onthoud het”.

Mamase-mase, „zich bewogen voelen, met medelijden of deernis aangedaan zijn”. De stam van dit woord is *mase*, „medelijden, deernis”; *kamaseina'*, „heb medelijden met me”. Dit *mase* is weder afkomstig van den wortel *se*, Mal. *sih*, *kasih*, *kasihan*.

Naapari mitoemangi'-ra? „wat is u overkomen, dat u toch weent?” *Naapari* is van den stam *apa*, met het pronominaal voorvoegsel *na-* en het achtervoegsel (*r*)*i*, dus woordelijk: „wat heeft men u aangedaan?” Mal. *diapakan* (Bataviaasch: *diapain*). *Mitoemangi'*; het v.n.woord van den 2^{en} pers. meerv. dient ook als beleefdheidsvorm in den 2^{en} pers. enkelv. Men zie ook eenige woorden verder *anakmi* en *ampomi*, „uw kind” en „uw kleinkind”.

Nate, „dit is”. Van den stam *te* is hier door voorvoeging van het pronomen 3^e pers. *na* een praedicaat gevormd, op dezelfde wijze als hierboven bij *natae* is aangewezen; *na* heeft hier dus de beteekenis van een onpersoonlijk subject.

Naoeleleami, „zij vertelde”. Over *oelelean* zie men het begin dezer aantekeningen. *Naoelelean* is een denominatief werkwoord van het substantief *oelelean*, „vertelling”.

Kapa'deanna, „hare verdwijning”; de stam van *kapa'dean* is *pa'de*, „verdwenen”.

Nameraoek, „zij vierden feest”; van *meraoek*, „feestvieren”, is de stam weder *raoek*, in de uitspraak dikwijls samenge trokken tot *rok*, „met de lans steken”, b.v. *bai dirok*, „het zwijn wordt met de lans gestoken”. Op het feest, dat *meraoek* heet, wordt, behalve een aantal varkens, ook een buffel

geslacht, met welks bloed de deelnemers op voorhoofd en wangen worden aangestipt.

Manganta' is de naam van een feest waarop voornamelijk varkens worden geslacht. Een buffel is er nimmer bij. De stam van *manganta'* is *anta'* (Mal. *hantar*), „begeleiden”; b.v. *kami loo nanta' nene'ki*, „wij gaan onze grootmoeder begeleiden”.

Mari'pi, „blijven wonen, zich voor goed vestigen”.

Tentena (Posso-meer), Maart 1914.